

Digging into the Application of Entrepreneurship Ecosystem Promoters in Ilam University

Homayoon Moradnezhadi ✉* 

Department of Entrepreneurship and Rural Development, Faculty of Literature and Human Sciences,
Ilam University, Ilam, Iran. [Email: h.moradnezhadi@ilam.ac.ir](mailto:h.moradnezhadi@ilam.ac.ir)

Article Info

Article type:
Research Article

Article history :
Received 26 July 2023
Received in revised form 18
September 2024
Accepted 23 October 2024
Published online 04 December
2024

Keywords:
Entrepreneurship Ecosystem,
Entrepreneurship Education,
innovation.

ABSTRACT

Objective: Global teachings on the formation of entrepreneurial ecosystems show that the role of universities and higher education centers in the formation of these ecosystems has been special. This research has been conducted using a mixed qualitative and quantitative methodology with the aim of prioritizing and investigating the application rate of entrepreneurship ecosystem promoters in Ilam University.

Methods: In this research, in the first step, using hierarchical analysis technique and with the participation of 12 faculty members of Ilam University, the promoters of the entrepreneurship ecosystem of Ilam University were prioritized. The validity of the data collection tool was confirmed by the opinion of three faculty members of Ilam University. The compatibility rate of the criteria and sub-criteria also showed the reliability of the research tool. In the second step, a focus group of 5 people was used to explain the current situation of the use of these promoters in Ilam University. The software used included 26Spss and expert choice 11.

Results: The findings of the research showed that in Ilam University, none of the identified entrepreneurship ecosystem promoters related to cultural and student fields have been implemented. In the fields of education, support and human resources, and research and technology, a number of initiatives have been implemented or are being implemented, and some have not been implemented.

Conclusions: Therefore, in order to form an entrepreneurial ecosystem in Ilam University, it is necessary to plan for the application of the unfulfilled promoters in all departments of the university. It seems that the student and cultural fields need more effort to align their activities with the entrepreneurial ecosystem.

Cite this article: Moradnezhadi, M. (2024). Digging into the application of entrepreneurship ecosystem promoters in Ilam University. *Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 3(3), 74-97. <https://doi.org/10.22034/eir.2024.469887.1084>



© The Author(s).

Publisher: Scientific Association of Entrepreneurship & Innovation in IRAN.

کنکاشی در کاربست پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام

همایون مرادنژادی*

گروه کارآفرینی و توسعه روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. رایانامه: h.moradnezhad@ilam.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۵/۵</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۶/۲۸</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۸/۲</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۹/۱۴</p>	<p>هدف: آموزه‌های برتر جهانی در زمینه شکل‌گیری زیست‌بوم‌های کارآفرینی نشان می‌دهد که نقش دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در شکل‌گیری این زیست‌بوم‌ها ویژه بوده است. این پژوهش با بهره‌گیری از روش‌شناسی آمیخته کیفی و کمی و با هدف اولویت‌بندی و بررسی میزان کاربست پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام انجام گرفته است.</p> <p>روش: در این پژوهش در گام نخست با استفاده از تکنیک تحلیل سلسله مراتبی و با مشارکت تعداد ۱۲ نفر از اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ایلام پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه ایلام اولویت‌بندی شد. روایی ابزار با استفاده از دیدگاه سه نفر از اعضای هیات علمی دانشگاه ایلام تایید شد. میزان نرخ سازگاری معیارها و زیرمعیارها هم نشان دهنده پایایی ابزار پژوهش بود. در گام دوم نیز با بهره‌گیری از یک گروه کانونی ۵ نفره به تبیین وضعیت کنونی کاربست این پیشبرنده‌ها در دانشگاه ایلام پرداخته شد. نرم‌افزارهای مورد استفاده شامل Spss^{۲۶} و expert choice 11 بود.</p> <p>یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که در دانشگاه ایلام، هیچ‌کدام از پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی شناسایی شده مرتبط با حوزه‌های فرهنگی و دانشجویی انجام نشده‌اند. در حوزه‌های آموزشی، پشتیبانی و منابع انسانی و پژوهش و فناوری نیز تعدادی از پیشبرنده‌ها انجام و یا در حال انجام و تعدادی نیز انجام نگرفته‌اند.</p> <p>نتیجه‌گیری: بنابراین برای شکل‌گیری زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام، لازم است برنامه‌ریزی لازم برای کاربست پیشبرنده‌های انجام نشده در همه بخش‌های دانشگاه صورت پذیرد. به نظر می‌رسد حوزه‌های دانشجویی و فرهنگی نیاز به تلاش بیشتری برای همسو کردن فعالیت‌های خود با زیست‌بوم کارآفرینی دارند.</p>
<p>کلیدواژه‌ها: زیست‌بوم کارآفرینی، نوآوری، آموزش کارآفرینی.</p>	

استاد: مرادنژادی، همایون. (۱۴۰۳). کنکاشی در کاربست پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام. پژوهش‌های کارآفرینی و نوآوری. ۳(۳)، ۷۴-۹۷.

<https://doi.org/10.22034/eir.2024.469887.1084>

ناشر: انجمن علمی کارآفرینی و نوآوری ایران.

© نویسندگان.



مقدمه

مفهوم اکوسیستم‌های کارآفرینی، اخیراً توجه پژوهش‌گران، دست‌اندرکاران و سیاست‌گذاران را به خود جلب کرده است. اگرچه شکاف دانشی قابل توجهی از نظر معنای مفهومی، مبانی نظری و کاربرد آن وجود دارد (Acs et al., 2017; Malecki, 2018). مفهوم "اکوسیستم کارآفرینی" نشان‌دهنده یک چارچوب پویا و به هم پیوسته‌ای است که فعالیت کارآفرینانه را در یک صنعت یا منطقه جغرافیایی خاص تقویت می‌کند. (Mason & Brown, 2014) این نظریه تأیید می‌کند که کارآفرینی صرفاً نتیجه تلاش فردی نیست، بلکه تحت تأثیر شبکه پیچیده‌ای از عوامل محسوس و نامحسوس است که به طور جمعی چشم انداز کارآفرینی را شکل می‌دهند. نظریه اکوسیستم کارآفرینی در هسته خود، بر اهمیت نهادهای حمایتی مانند دانشگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی و سازمان‌های دولتی که نقش محوری در پرورش کارآفرینی برعهده دارند، تأکید می‌کند (Spigel, 2017). این نهادها منابع، تامین مالی و یک محیط نظارتی مساعد برای تسهیل سرمایه‌گذاری‌های کارآفرینی را تأمین می‌کنند (Andriany et al., 2023).

روند تغییر رتبه کشور در گزارش رقابت‌پذیری جهانی نشان می‌دهد وضعیت کشور در این گزارش در سال‌های اخیر نسبت به گذشته بدتر شده به نحوی که با وجود نوسانات اندک، از رتبه ۶۲ در سال ۲۰۱۱ به ۹۹ در سال ۲۰۱۹ تنزل یافته است (احمدیان، ۱۴۰۰). رتبه ایران در شاخص فضای کسب‌وکار در سال ۲۰۲۰ در میان ۶۳ کشور رتبه ۵۱ بوده است (مردانی نجف آبادی و همکاران، ۱۴۰۰). گزارش‌های رقابت‌پذیری، نوآوری و کارآفرینی در اقتصادهای جهانی نیز نشان می‌دهند که ایران جایگاه شایسته‌ای در نوآوری و کارآفرینی دانش‌بنیان ندارد و این مسئله برای مدت طولانی پایدار بوده است (انتظاری، ۱۳۹۸).

طی سالیان اخیر و در مقیاس جهانی، دولت‌ها، سازمان‌های مرتبط با توسعه و نهادهای آموزشی، ابزارها و چارچوب‌های متنوعی برای رصد میزان توسعه و بهبود اکوسیستم کارآفرینی ایجاد کرده‌اند (آند، ۲۰۱۳). بررسی زیست‌بوم‌های نوآوری موفق در جهان نشانگر آن است که دانشگاه‌ها یا محور شکل‌گیری بسیاری از آن‌ها بوده و یا یکی از اصلی‌ترین بازیگران زیست‌بوم بوده‌اند (میسون و براون، ۲۰۱۴). دانشگاه‌ها به توسعه‌ی سرمایه‌ی انسانی یک منطقه کمک می‌کنند و به صورت هم‌زمان فضای ذهنی کارآفرینانه در دانشجویان را پرورش می‌دهند و آن‌ها را هم به راه‌اندازی کسب‌وکار مخاطره‌آمیز جدید یا کار در درون آن‌ها تشویق می‌کنند (اشپینگل، ۲۰۱۵). از طرفی، برخی از مطالعات نیز در این حوزه بر اکوسیستم‌های کارآفرینی مبتنی بر دانشگاه تمرکز کرده‌اند که با توجه به بررسی‌های انجام شده، حجم قابل توجهی را دربر می‌گیرند چراکه شکل‌گیری و توسعه رفتارهای نوآورانه در دانشگاه‌ها نیازمند بازیگران زیاد و تعاملات مناسب میان آن‌ها بوده و وابسته به زمینه هستند و باید در قالب یک اکوسیستم کارآفرینی صورت پذیرند که از آن با عنوان «اکوسیستم کارآفرینی مبتنی بر دانشگاه» یا اکوسیستم کارآفرینی دانشگاه پایه یاد می‌شود (خان احمدلو و همکاران، ۱۳۹۹).

بر اساس تجربیات به‌دست‌آمده در چندین منطقه آمریکا در زمینه اکوسیستم کارآفرینی، بیشتر تعاریف توافق دارند که اکوسیستم کارآفرینی شامل مجموعه‌ای از عوامل مختلف به هم وابسته درون یک ناحیه‌ی خاص است که حداقل شامل این عناصر می‌شود: دانشگاه‌ها و سازمان‌های تحقیقاتی، منابع انسانی واجد شرایط، شبکه‌های رسمی و غیررسمی، دولت‌ها، سرمایه‌گذاران ارائه‌دهندگان خدمات حرفه‌ای و فرهنگ کارآفرینی که با همه‌ی این عامل‌ها به روش پویا و باز ارتباط دارد (وست و بامفورد، ۲۰۰۵). در پژوهش میلر و ایسی، دانشگاه و پردیس‌ها و زیرمجموعه‌های آن را به عنوان یک اکوسیستم دانشگاهی در نظر گرفته شده است و دانشجویان ایجادکننده کسب‌وکار را به‌عنوان مهم‌ترین بخش اکوسیستم پردیس دانشگاهی معرفی می‌کنند (موریس و همکاران، ۲۰۱۷).

در چند سال گذشته مسئله بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاهی به معضلی جدی برای نظام برنامه‌ریزی کشور تبدیل شده است (جعفریان و همکاران، ۱۴۰۳). براساس مرکز ملی آمار ایران، استان ایلام ۲۰ هزار بیکار دارد که ۱۴ هزار نفر از این تعداد دانش‌آموخته دانشگاه هستند (رضایی نسب به نقل از سایت همشهری آنلاین، ۱۴۰۱). هرچند براساس آمارهای رسمی نرخ بیکاری در استان ایلام در یک سوم استان‌های آخر قرار دارد، اما این آمار با واقعیت‌های جامعه چندان تطابق ندارد (مرادنژادی، ۱۴۰۲). از طرف دیگر دانشگاه ایلام با دارا بودن ۷۹۵۰ دانشجوی در حال تحصیل (دفتر نظارت و ارزیابی دانشگاه ایلام، ۱۴۰۲) و با وجود زیرساخت‌های علمی - پژوهشی مختلف مانند پژوهشکده‌ها و مراکز تحقیقاتی مختلف، پارک علم و فناوری، مراکز رشد مختلف (مرکز رشد دانشگاه ایلام، مرکز رشد گیاهان دارویی و ...)، شرکت‌های دانش‌بنیان دانشجویی وجود ندارد و تنها تعداد ۳ شرکت دانش‌بنیان اعضای هیات علمی به ثبت رسیده است (همان). به نظر می‌رسد که یکی از کارکردهای مورد انتظار از این دانشگاه می‌تواند حرکت در راستای دانشگاه کارآفرین باشد. بررسی پیشینه پژوهش نیز نشان داد که تاکنون پژوهشی در زمینه بررسی وضعیت زیست بوم کارآفرینی دانشگاه ایلام انجام نشده است. نظر به اهمیت جهت‌گیری دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در راستای اکوسیستم کارآفرینی نوآورانه، این پژوهش با هدف اولویت‌بندی و بررسی میزان کاربست پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام به انجام رسیده است.

مروری بر مبانی نظری و پیشینه پژوهش

شریف زاده و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که ساختارسازی مناسب توأم با تخصیص منابع و زیرساخت اداری و عملیاتی، به ویژه به لحاظ کادر مدیریتی و نیروی کارشناسی آشنا با موضوع کارآفرینی و نوآوری و نیز فضای کسبوکار در بخش کشاورزی برای بهبود زیست بوم کارآفرینی کشاورزی ضروری به نظر می‌رسد. پژوهش مرادنژادی (۱۴۰۳) نشان داد که مواردی همانند بهبود ساختار زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه با هدف توسعه فعالیت‌های فناورانه و کارآفرینانه اعضای هیأت علمی و دانشجویان، راه‌اندازی دفتر مشاوره کسبوکار و کارآفرینی در دانشکده‌ها، تعریف و تخصیص گزنت نوآفرینی برای طرح‌های اعضای هیأت علمی، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی و در قالب هسته‌های کسبوکار دانشجویی، تقویت همکاری‌های گروهی و تیمی در تدریس، پروژه‌ها و طرح‌های پژوهشی، همکاری پروژه‌های با سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی، الزام اساتید به تخصصی نمودن فعالیت‌های پژوهشی و مشاوره‌ای خود و راه‌اندازی سامانه اطلاعاتی بازار و بازار کار کشور عراق و مشاغل و بازار کار کشور و استان از موارد پیش‌برنده زیست‌بوم کارآفرینی نوآورانه دانشگاه ایلام هستند. معبودی و همکاران (۱۴۰۲) اثر پژوهشی به این نتیجه رسیدند که تحقیق، توسعه زیست بوم کارآفرینی دانشگاهی مبتنی بر مهارت آموزی دیجیتال با تعامل اجزاء اکوسیستم شامل بازیگران، پیشران‌ها، رهیافت‌ها، شبکه‌ها و پیامدها مشخص شده است. در این راستا بازیگران کلیدی در مهارت آموزی دیجیتالی شامل «سازمان فنی و حرفه‌ای کشور، دولت، صنعت، پارک‌های علم و فناوری و دانشگاه» می‌باشند. پیشران‌ها مشتمل بر «زیرساخت دیجیتال، فرهنگ سازی، مدیریت و قوانین» مشخص شده‌اند. رهیافت‌ها شامل «رهیافت فناورانه، رهیافت مهارتی و رهیافت دانشی» می‌باشند. همچنین شبکه‌سازی نیز در سطوح «سازمانی، فردی، ملی و بین‌المللی» مشخص گردید. پیامدهای متصور نیز شامل «محصول، خدمات و بازار دیجیتال» مشخص شد. وظیفه دولت‌آباد و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان عوامل مؤثر بر شکل‌گیری اکوسیستم کارآفرینی دانشگاهی مبتنی بر فناوری (مطالعه موردی: دانشکده فنی دانشگاه تهران) نتیجه

گرفتند که توسعه فرهنگ و روحیه کارآفرینی، کالبد اساسی شکل‌گیری اکوسیستم کارآفرینی دانشگاهی مبتنی بر فناوری است که با سیاست‌گذاری‌های صحیح و مدیریت شایسته در سطح خرد و کلان اجراشدنی است.

خشم و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «شناسایی نقش شتاب‌دهنده‌ها در توسعه اکوسیستم کارآفرینی با استفاده از رویکرد نوآوری باز» نتیجه گرفتند که شتاب‌دهنده‌ها با ایجاد یک شبکه هماهنگ میان عاملین اکوسیستم استارت‌آپ و اکوسیستم کارآفرینی و شرکا آن‌ها، ایجاد روابط مبتنی بر ارتباطات عمودی و افقی مشترک میان عاملین اکوسیستم، ایجاد ارزش در مشارکت‌ها و برنامه‌های از پیش تعیین شده و ایجاد شبکه ارتباطی میان عاملین اکوسیستم با شبکه‌ها و شرکت‌های خارج از اکوسیستم، نقش خود را در توسعه اکوسیستم کارآفرینی ایفا می‌کنند.

شریف‌زاده و همکاران (۱۴۰۰) واکاوی زیست‌بوم دانشگاه کارآفرین در آموزش عالی کشاورزی: کاربرد روش‌شناسی سامانه‌های نرم با تحلیل روایت کیفی ابعاد کلیدی (۱) ناکامی دانشگاه در پرورش دانش‌آموختگان کارآفرین برای غنابخشی به بازار کار؛ (۲) فقدان برنامه‌مندی راهبردی دانشگاه برای تحول متوازن و توسعه یکپارچه زیرساخت‌ها و رشد همه‌جانبه شاخص‌های عملکردی؛ (۳) ضعف حکمرانی شایسته و یکپارچه آموزش عالی و ناهمگرایی و ناهم‌زمانی سطوح این نظام؛ (۴) عدم توسعه منسجم ساختاری برای پیشبرد کارآفرینی؛ (۵) انگاره نادرست گذار دانشگاهی مبتنی بر اولویت‌بخشی به کارکرد کارآفرینی به قیمت کم‌رنگ شدن کارکرد و زوال بنیه آموزش و پژوهش دانشگاه؛ (۶) چالش شکل‌دهی شبکه اجتماعی نهادی فراگیر با محوریت یک دانشگاه درون‌گرا را برای موقعیت مسئله‌مند شناسایی کردند. درس‌های آموخته از تجربه موردی حرکت یک دانشگاه در مسیر کارآفرینانگی با چشم‌انداز تحقق زیست‌بوم دانشگاه کارآفرین، مبین لزوم گذر از چالش‌های متعدد به هم مرتبط است. زرین جویی و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان نقش دانشگاه و صنعت در اکوسیستم نوآوری در راستای تحقق نوآوری پایداری در کشور، به انجام رسانده‌اند. نتایج نشان داد که نقش‌های دانشگاه و صنعت شامل شش نقش آموزش، پژوهش، خدمات اجتماعی، کمک به توسعه فناوری، کمک به توسعه نوآوری، کمک به توسعه کارآفرینی است که هر یک کارکردهای مربوط به خود را دارند. در این الگو هر دو نهاد دانشگاه و صنعت، تأثیر معناداری در اکوسیستم داشتند. نهاد صنعت با بار عاملی بیشتر در جایگاه اول اهمیت نقش آن در ایجاد اکوسیستم و نهاد دانشگاه با بار عاملی کمتر در مرتبه بعدی قرار دارد. معیار قدرت پیش‌بینی مدل حاکی از آن بود که متغیرهای برون‌زا یعنی نقش‌های دانشگاه و صنعت از قدرت پیش‌بینی‌کنندگی بالایی برای پیش‌بینی ایجاد اکوسیستم (ارتباط) دانشگاه، صنعت برخوردارند.

صمصام پور و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان بررسی و تحلیل زیست‌بوم نوآوری صنعت شیلات و آبرزی پروری استان هرمزگان با کمک رویکرد پژوهش کیفی، با استفاده از تحلیل محتوای مصاحبه‌های عمیق و نیمه ساختاریافته با خبرگان و صاحب‌نظران صنعت شیلات هرمزگان، بازیگران و روابط بین آن‌ها را شناسایی و به تحلیل زیست‌بوم نوآوری این صنعت پرداخته است. شریف‌زاده و عبدالله زاده (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان زیست‌بوم نوآفرینی کشاورزی در استان گلستان انجام دادند. نتایج نشان داد هفت مؤلفه نقش تعیین‌کننده در ترسیم زیست‌بوم نوآفرینی کشاورزی در استان گلستان دارند که عبارت‌اند از: توسعه‌یافتگی منطقه‌ای؛ شبکه اجتماعی نوآفرینی؛ عملکرد اجتماعی؛ قابلیت‌های کارآفرینانه نوآفرینان؛ رویدادهای فرهنگی ترویجی؛ تحقق نظام آموزش کارآفرینانه و مزیت مکانی. بر اساس روش سناریو نگاری ۲۹ وضعیت ممکن و محتمل در آینده زیست‌بوم نوآفرینی کشاورزی تعریف گردید. سرانجام با استفاده از نرم‌افزار سناریو ویزارد، یک سناریوی مطلوب (شکفتن بهاری)، یک سناریوی بینابین مبتنی بر ادامه وضع موجود (خران پاییزی) و یک سناریوی بسیار بحرانی (خواب زمستانی)؛ یعنی در مجموع سه سناریوی باورکردنی استخراج و معرفی شد. علی‌آبادی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان ارائه الگویی مفهومی اکوسیستم کارآفرینی

دانشگاهی در دانشکده‌های کشاورزی غرب ایران به این نتیجه رسیده‌اند که عامل‌های الگویی مفهومی اقلیم کارآفرینی دانشگاهی در دانشکده‌های کشاورزی غرب ایران شامل عامل‌های حمایتی پشتیبانی، مالی اقتصادی، حاکمیتی سیاسی، فرهنگی اجتماعی، تعاملات، شبکه‌سازی و سرمایه انسانی بیشترین نقش را در شکل‌گیری یک اکوسیستم کارآفرینی می‌تند بر دانشگاه در دانشکده‌های کشاورزی دارند. انتظاری و محبوب (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان تحلیل ساختاری اکوسیستم ملی نوآوری: بهره‌برداری از داده‌های جهانی برای سیاست‌گذاری ایرانی نتیجه گرفته‌اند که مؤلفه‌های متنوع زیست‌بوم نوآوری در پرورش و رونق نوآوری نقشی اساسی دارند. فناوری اطلاعات، آموزش دانشگاهی، پژوهش دانشگاهی و تعاملات نوآورانه مؤلفه‌های پایه اکوسیستم ملی نوآوری هستند. کمیت، کیفیت و ظرفیت این مؤلفه‌ها، میزان خلاقیت، ظرفیت باروری، میزان پویایی و سطح چالاکی اکوسیستم ملی نوآوری را تعیین می‌کنند. کمیت و کیفیت کارآفرینی، میزان دسترسی به اعتبارات مالی، کمیت و کیفیت زیرساخت‌های فیزیکی و میزان سرمایه‌گذاری‌های مالی و فیزیکی توسط کارآفرینان، دولت و بنگاه‌ها به پرورش، رونق و گسترش نوآوری کمک می‌کنند. این مؤلفه‌ها علاوه بر تولید دانش در داخل زیست‌بوم و جذب دانش از خارج زیست‌بوم، به تجاری‌سازی دانش جدید کمک می‌کنند. نفوذ و اشاعه دانش در زیست‌بوم و پایداری اکولوژیک از پیامدهای اصلی اکوسیستم ملی نوآوری هستند. دولت برای پرورش اکوسیستم ملی نوآوری در ایران و رونق بخشیدن به میزان خلاقیت و نوآوری ابتدا باید مؤلفه‌های زیست‌بوم نوآوری (مانند محیط یادگیری، سیاسی، حقوقی و کسب‌وکار) را اصلاح کند. سایه‌وند و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان شناسایی اکوسیستم کارآفرینی آموزشی، فرصت‌ها و تهدیدهای آن به انجام رسانده‌اند. نتایج پژوهش، رقابت کم و گستردگی حوزه آموزش، توجه به آموزش و پرورش به‌عنوان کلید توسعه جامعه، تمایل به خصوصی و رقابتی شدن آموزش، ارزشمندی یاددهی و یادگیری برای فرد و جامعه، نقش فناوری‌های نوین و نقش یادگیری در اقتصاد دانش‌بنیان را به عنوان فرصت‌های کارآفرینان آموزشی نشان داد. عدم وجود قوانین مشخص، اولویت نبودن آموزش برای مردم و سازمان‌ها به دلیل ضعف اقتصادی جامعه، ضعف فرهنگ کارآفرینی در حوزه آموزش، سرمایه‌گذار کم در حوزه آموزش، آشنا نبودن به دانش روز و فناوری، از جمله تهدیدهای کارآفرینان آموزشی ایرانی به دست آمده است. توشمالی و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان مفهوم‌سازی دانشگاه کارآفرین و طراحی الگوی دانشگاه نسل سوم. سلامت کار ایران انجام دادند. بر اساس دستاوردهای این پژوهش برای پیاده‌سازی الگوی دانشگاه نسل سوم به ساختار سازمانی منعطفی نیاز است. قدیری و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان مرور نظام‌مند و فراتحلیل کیفی پژوهش‌های اکوسیستم کارآفرینی. پژوهش‌های جغرافیای انسانی نتیجه گرفتند که بیشتر مطالعات انجام‌گرفته در این حوزه از نظر چارچوب ایدئولوژیک و ابزار و روش مورد استفاده دارای نواقص اساسی است که ریشه این شکاف بیشتر به دلیل عدم درک کافی محققان حوزه کارآفرینی از مفهوم اکوسیستم است. خان احمدلو و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان فراترکیب عوامل مؤثر بر شکل‌گیری و توسعه اکوسیستم نوآوری مبتنی بر دانشگاه، عوامل مؤثر بر شکل‌گیری و توسعه اکوسیستم‌های نوآوری مبتنی بر دانشگاه را در قالب ۶ بعد اصلی «سیاست‌گذاری و مدیریت راهبردی»، «فرهنگ‌سازی و هدایت‌گری»، «نظام‌مندی فعالیت‌های دانشگاه»، «ایجاد و توسعه زیرساخت‌ها»، «ساختارها و تعاملات» و «عوامل محیطی» و ۱۴ بعد فرعی تبیین نموده‌اند.

تولا و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی به این نتیجه رسیده‌اند که دولت‌ها نقش محوری در ایجاد یک محیطی مناسب برای کارآفرینی و اجرای سیاست‌هایی که به نیازهای در حال تحول استارت‌آپ‌ها پاسخ می‌دهد، دارند. آندریانی و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان «تحلیل عاملی زیست‌بوم کارآفرینی برای توسعه همه‌جانبه مهارت‌های کارآفرینی» با استفاده از روش تحقیق آمیخته کمی و کیفی یک مدل یادگیری کارآفرینی را طراحی کردند که توسط یک زیست‌بوم کارآفرینی پردیس دانشگاهی و

انکوباتورهای کسب و کار پشتیبانی می شود. شریف زاده و همکاران (۱۴۰۳) به نقل از توتی و همکاران (۲۰۲۲) آورده اند که همافزایی بین محیط داخلی و خارجی مؤسسه های آموزش عالی برای تقویت جهت گیری کارآفرینی و شکلهی نیت کارآفرینی دانشجویان ضروری است. هسیه و کلی (۲۰۲۰) شش عنصر کلیدی سیاست، تأمین مالی، فرهنگ، حمایت، سرمایه انسانی و بازار را برای توسعه اکوسیستم کارآفرینی دانشگاهی تایوان شناسایی کردند و نشان دادند که نقش بازار اثرگذارترین عامل است. لینک و سارالا (۲۰۱۹) در پژوهش خود با عنوان مفهوم سازی زیست بوم های کارآفرینی دانشگاهی: نقش بنگاه های اقتصادی کارآفرین بیان کردند که زیست بوم های کارآفرینی مبتنی بر دانشگاه در تسهیل نوآوری و فرصت های کارآفرینی در اقتصادهای مبتنی بر دانش اهمیت فزاینده ای دارند. الهار و سوکرم (۲۰۱۹) نیز اجزای یک اکوسیستم کارآفرینی دانشگاهی را دانشکده های کارآفرینی، آموزش کارآفرینی، مراکز رشد کسب و کار دانشگاهی، همکاری ذینفعان (استاد/دانشگاه، صنعت و دولت) برشمرده اند. اوبراین و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی به شش عامل حیاتی در چارچوب توسعه اکوسیستم های کارآفرینی دانشگاهی شامل زیرساخت، منابع، آموزش و یادگیری، رویکردهای چندرشته ای، فرهنگ و سهامداران اشاره کرده است. سوریاتنو (۲۰۱۹) مؤلفه های اکوسیستم کارآفرینی دانشگاهی را سیاست های شورای آموزش عالی، سیاست های رهبران دانشگاه در دوره های آموزشی، وجود مراکز رشد کسب و کار، محصولات تحقیقاتی پایین دستی، اساتید اثرگذار روی تغییر تفکر دانشجویان و همکاری با سازمان های دولتی و مؤسسه های بانکی برشمرده است. تریپاتی و همکاران (۲۰۱۹) با استفاده از مرور ادبیات پیشین عناصر درون اکوسیستم از جمله کنشگران را در ۶ دسته کارآفرینی، پشتیبانی، مالی، جمعیتی، بازاری، آموزشی، فناوری و سرمایه انسانی دسته بندی کرده است. لاوشک و همکاران (۲۰۱۹) به ارزیابی دو زیست بوم نوآفرینی براتیسلاوا و کوشیس به عنوان مؤلفه اساسی صنایع خلاق در اسلواکی پرداخته اند تا عوامل محلی و نهادی تأثیرگذار بر موفقیت این زیست بوم ها را شناسایی کنند. در این پژوهش حضور افراد مستعد، فرهنگ مدیریتی پیشرفته، شبکه همکاری دانشگاه و سایر متصدیان و مختصات مکانی را لازمه موفقیت زیست بوم های کلیدی معرفی شده است. برزنیتر و ژانگ (۲۰۱۹) با بهره گیری از دیدگاه زیست بوم کارآفرینی، به بررسی رشد نوآفرینی های دانشجویی، به ویژه آن هایی که در قالب شتاب دهنده های دانشگاه شکل می گیرند، پرداخته اند. این تحقیق با محوریت دانشگاه تورنتو، در پی درک چگونگی حمایت شتاب دهنده های دانشگاهی از تلاش های کارآفرینی دانشجویان بود. نتایج نشان داد کسب و کارهای دانشجویی که در یک شتاب دهنده با یک فرآیند غربالگری شرکت کرده اند، عملکرد قوی تری هم در بعد اشتغال و هم از منظر رشد محصول دارند. زمیاک و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی کاربردی به جستجوی راه حل برای مشکلات تولید و تجاری سازی دانش، به عنوان مؤلفه های جدانشدنی فرآیند نوآوری در دوره اقتصاد اطلاعات در روسیه پرداخته اند. بر اساس نتایج این تحقیق، چشم انداز زیست بوم های نوآورانه دانشگاهی بر توسعه و تعامل مؤلفه های اساسی آن ها به منظور تضمین تولید و تجاری سازی دانش بر پایه شکل گیری فرهنگ سازمانی مشارکتی مبتنی بر همکاری و شراکت استوار است. کورولو مگدانیل (۲۰۱۹) در پژوهشی این تحقیق به صورت موردی بر را به یک دانشگاه کارآفرین مشهور متمرکز بوده و یافته ها نشان داد که مؤسسه فناوری ماساچوست، پردیس و محیط اطراف خود را با واکنش بهنگام و مناسب به پویایی های فن آوری، اجتماعی و زیست محیطی تأثیرگذار، به یک زیست بوم غنی از نوآوری بدل کرده است. بررسی پیشینه پژوهش نشان داد که تاکنون پژوهش های زیادی در زمینه زیست بوم کارآفرینی دانشگاهی انجام شده است، اما با در نظر گرفتن این موضوع که هر دانشگاهی زیست بوم ویژه خود را دارد، آموزش کارآفرینی و نوآوری در هر دانشگاه، نیازمند انجام پژوهش برای شناخت وضعیت زیست بوم کارآفرینی و نوآوری است. بنابراین می توان گفت که زمان آن فرارسیده است که دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی در ایران همسو با مراکز علمی دنیا، در راستای دانشگاه های نسل سوم و چهارم گام بردارند و حرکت خود در این مسیر را شتاب بخشند. به نظر می رسد برنامه ریزی

برای این کار نیازمند پژوهش و تصمیم‌های هوشمندانه است. این پژوهش با هدف اولویت‌بندی و بررسی میزان کاربست پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام انجام گرفته است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش به روش آمیخته کیفی و کمی انجام گرفته است. این پژوهش از منظر گردآوری داده‌ها از نوع میدانی، از منظر کنترل متغیرها از نوع غیرآزمایشی و از لحاظ هدف، کاربردی به شمار می‌رود و در دو مرحله کلی به انجام رسیده است. در مرحله نخست با استفاده از مقایسات زوجی و تحلیل سلسله مراتبی، پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی نوآورانه دانشگاه ایلام اولویت‌بندی شد. به این منظور ماتریس مقایسات زوجی در قالب پرسشنامه طراحی و تدوین گردید و در اختیار ۱۲ نفر از کارشناسان و متخصصانی که در زمینه طراحی و تدوین زیست‌بوم کارآفرینی نوآورانه در دانشگاه ایلام فعالیت دارند، قرار گرفت. معیار انتخاب مشارکت‌کنندگان در این مطالعه استاد و پژوهشگر و متخصص در زمینه کارآفرینی و اشتغال، مطلع و آگاه بودن از زیست‌بوم کسب‌وکار در استان ایلام، داشتن دانش و تجربه‌ی کاری در زمینه کسب‌وکار و کارآفرینی و داشتن تمایل و وقت کافی برای مشارکت در مطالعه بود. هر یک از کارشناسان این پرسشنامه را مورد مطالعه قرار داده و اقدام به تکمیل آن‌ها نمودند. در گام دوم نیز با بهره‌گیری از روش گروه‌کانونی اقدام به تبیین وضعیت کنونی دانشگاه ایلام درخصوص هر کدام از ابعاد چارچوب مفهومی زیست‌بوم کارآفرینی نوآورانه دانشگاه ایلام گردید. در این مرحله از پژوهش با استناد به نتایج حاصل از مراحل اول و دوم پژوهش؛ و تدوین یک مصاحبه ساختار یافته، با دعوت از گروهی از نخبگان و خبرگان مسلط بر موضوع (۵ نفر) وضعیت موجود دانشگاه در خصوص پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی نوآورانه اقدام گردیده و در نهایت بر اساس نظرات آنها، مدل نهایی زیست‌بوم کارآفرینی نوآورانه در دانشگاه ایلام تدوین گردید. بررسی تأیید پذیری نتایج حاصل از تحقیق نیز، یافته‌ها، در اختیار مشارکت‌کنندگان قرار گرفت تا تناسب بین داده‌های خام با نتایج حاصل از داده‌ها تأیید شود. همچنین به‌منظور بررسی انتقال‌پذیری نتایج حاصل از پژوهش حاضر از مقایسه مداوم نتایج با دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش بهره گرفته شد.

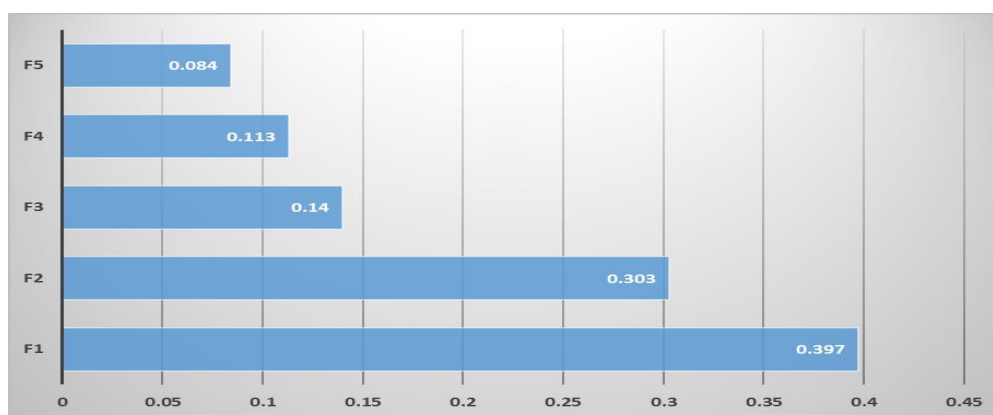
یافته‌های پژوهش

همانگونه که در روش‌شناسی اشاره شد، در این پژوهش برای اولویت‌بندی پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه ایلام از تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) استفاده شد. پس از بررسی پیشینه پژوهش و تدوین چارچوب نظری پژوهش، پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی متناسب با ساختار دانشگاه، در پنج حوزه آموزشی، پژوهش و فناوری، دانشجویی، پشتیبانی و منابع انسانی و فرهنگی از دیدگاه افراد صاحب‌نظر در حوزه کارآفرینی اولویت‌بندی شد. تعداد خبرگان شرکت‌کننده در تحلیل سلسله‌مراتبی ۱۲ نفر بودند که ۸۳/۳ درصد (۱۰ نفر) از آنان مرد و ۱۶/۷ درصد (۲ نفر) نیز زن بودند. معیارهای انتخاب این افراد در بخش روش‌شناسی شرح داده شد. همه مشارکت‌کنندگان دارای مدرک دکتری و از اعضای هیات علمی دانشگاه ایلام بودند. در ادامه اولویت‌های معیارها و زیرمعیارهای زیست‌بوم کارآفرینی به تفکیک آمده است.

حوزه فرهنگی

نمودار ۱ اهمیت نسبی زیر معیارهای کلی حوزه فرهنگی از دیدگاه خبرگان و متخصصین نشان داده است. نرخ ناسازگاری مقایسه زوجی زیرمعیارهای فرهنگی ۰/۰۷ می‌باشد که کمتر از ۰/۱ می‌باشد به علت اینکه نرخ ناسازگاری زیر معیارهای فرهنگی کمتر از

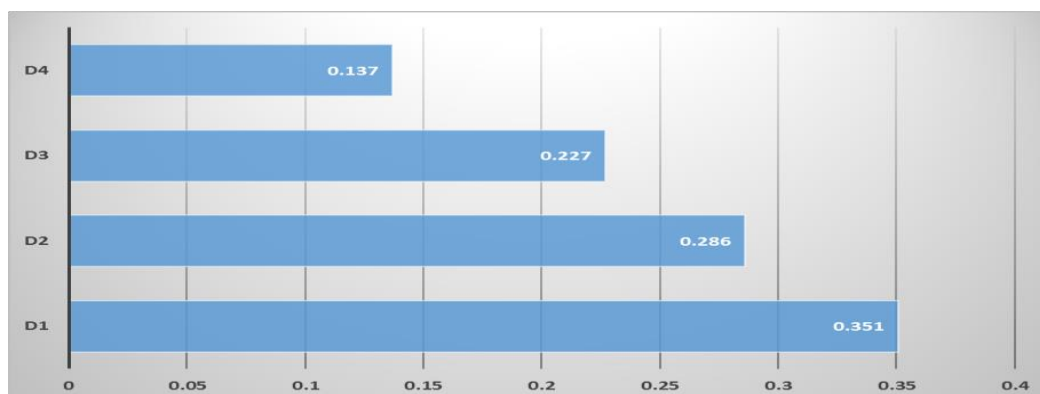
۰/۱ می‌باشد این مقدار، مقدار قابل قبولی است. در این نمودار اهمیت زیرمعیارهای حوزه فرهنگی به ترتیب آورده شده است که بیشترین اهمیت مربوط به در نظر گرفتن کارگاه‌های آموزشی موضوع کسب‌وکار کارآفرینی به عنوان فعالیت‌های فرهنگی اعضای هیئت‌علمی ایلام به مقدار ۰/۳۹ درصد و کمترین اهمیت مربوط به طراحی و برگزاری مسابقه فرهنگی چالش کسب‌وکار به صورت ماهانه در دانشگاه به مقدار ۰/۰۴ درصد می‌باشد که در مجموع کل مقادیر به دست آورده شده برابر با ۱ می‌باشد. اولویت‌بندی زیرمعیارهای حوزه فرهنگی عبارت‌اند از: در نظر گرفتن برگزاری کارگاه‌های آموزشی موضوع کسب‌وکار کارآفرینی به عنوان فعالیت‌های فرهنگی اعضای هیئت‌علمی، نصب تابلو و بنر با محتوای انگیزشی و کلید واژه‌های کارآفرینی در راهروها و فضاهای مناسب دانشکده‌ها و واحدهای مختلف، آوردن شرح خدمات آموزش و مشاوره کارآفرینی به دانشجویان در شرح وظایف مشاوران فرهنگی، اجرای تعدادی از برنامه‌های فرهنگی همسو با نوآوری و کارآفرینی دانشگاه در داخل شهر و طراحی و برگزاری مسابقه فرهنگی چالش کسب‌وکار به صورت ماهانه در دانشگاه.



نمودار ۱. اهمیت نسبی زیرمعیارهای حوزه فرهنگی

حوزه دانشجویی

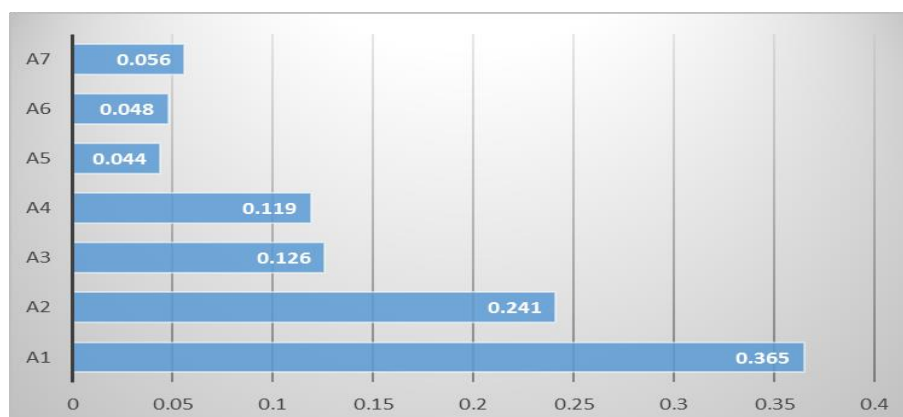
در نمودار ۲ اهمیت نسبی زیر معیارهای کلی دانشجویی از دیدگاه خبرگان و متخصصین نشان داده است. نرخ ناسازگاری مقایسه زوجی زیرمعیارهای دانشجویی ۰/۰۳ می‌باشد که کمتر از ۰/۱ می‌باشد به علت اینکه نرخ ناسازگاری زیرمعیارهای دانشجویی کمتر از ۰/۱ می‌باشد، این مقدار از دقت خوب و قابل ملاحظه‌ای برخوردار است و این مقدار، مقدار قابل قبولی است. در نمودار ۲ اهمیت زیرمعیارهای دانشجویی به ترتیب آورده شده است که بیشترین اهمیت مربوط به راه‌اندازی دفتر ارتباط با خانواده در معاونت دانشجویی و مشارکت دادن خانواده‌های دانشجویان در رویدادهای کارآفرینانه در دانشگاه به مقدار ۰/۳۵ درصد و کمترین اهمیت مربوط به راه‌اندازی کانون کارآفرینی دانشجویان با هدف ترویج فرهنگ کارآفرینی از طریق فعالیت‌های فوق برنامه به مقدار ۰/۱۳ درصد می‌باشد که در مجموع کل مقادیر به دست آورده شده برابر با ۱ می‌باشد. زیر معیارهای کلی حوزه دانشجویی عبارت‌اند از: راه‌اندازی دفتر ارتباط با خانواده در معاونت دانشجویی و مشارکت دادن خانواده‌های دانشجویان در رویدادهای کارآفرینانه در دانشگاه، طراحی یک سایت کسب‌وکار در هر کدام دانشکده‌ها و خوابگاه‌ها، الزام هر یک از دانشکده‌ها به راه‌اندازی دست‌کم یک تیم کسب‌وکار دانشجویی در هر سال و راه‌اندازی کانون کارآفرینی دانشجویان با هدف ترویج فرهنگ کارآفرینی از طریق فعالیت‌های فوق برنامه.



نمودار ۲. اهمیت نسبی زیرمعیارهای حوزه دانشجویی

حوزه آموزشی

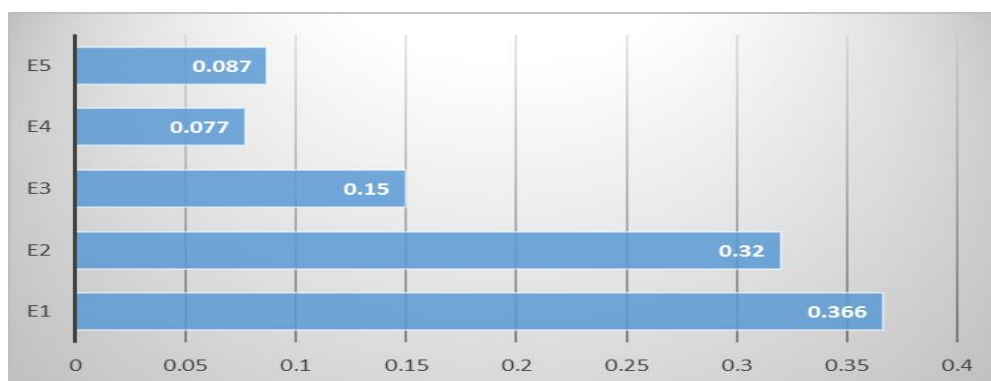
در نمودار ۳ اهمیت نسبی زیرمعیارهای حوزه آموزش آورده شده است که بیشترین اهمیت مربوط به ایجاد درک مشترک در بین اعضای شورای دانشگاه در خصوص اهمیت و ضرورت توسعه آموزش کارآفرینی به مقدار ۰/۳۵ درصد و کمترین اهمیت مربوط به راه‌اندازی بانک اطلاعاتی دانش‌آموختگان موفق و کارآفرین دانشگاه به مقدار ۰/۱۳ درصد می‌باشد که در مجموع کل مقادیر به دست آورده شده برابر با ۱ می‌باشد. زیر معیارهای کلی حوزه آموزش عبارت‌اند از: ایجاد درک مشترک در بین اعضای شورای دانشگاه در خصوص اهمیت و ضرورت توسعه آموزش کارآفرینی، آموزش کارآفرینی و مهارت‌های کسب‌وکار به دانشجویان در قالب ارائه دروس کارآموزی کارورزی و عملی، راه‌اندازی دفتر مشاور کسب‌وکار و کارآفرینی در دانشکده‌ها، بهره‌گیری از کارآفرینان موفق به عنوان آموزشگر مدعو جهت سخنرانی، تدریس و انتقال آموزه‌ها و ترغیب و راهنمایی، اصلاح نظام ارزیابی و ارزشیابی عملکرد اساتید دانشگاه ایلام با رویکرد توسعه فناوری و کارآفرینی، معرفی بازار و فرصت‌های شغلی در رشته‌های مختلف به دانشجویان جدیدالورود و ترغیب دانشجویان برای یادگرفتن و راه‌اندازی بانک اطلاعاتی دانش‌آموختگان موفق و کارآفرین دانشگاه.



نمودار ۳. اهمیت نسبی زیرمعیارهای حوزه آموزش

حوزه اداری - مالی

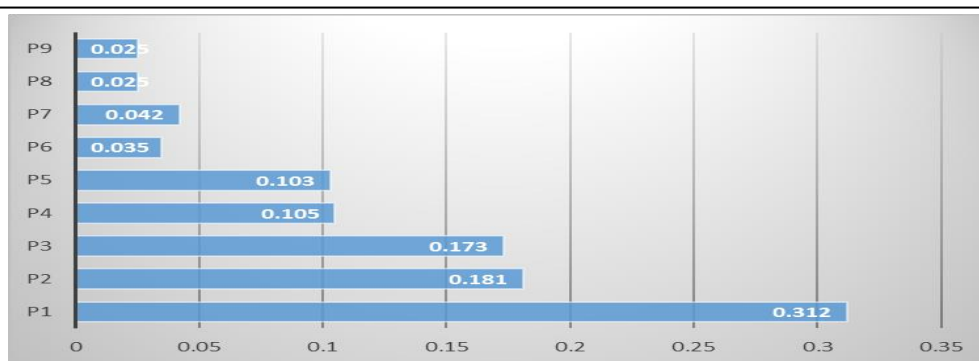
در نمودار ۴ اهمیت زیرمعیارهای حوزه اداری- مالی به ترتیب آورده شده است که بیشترین اهمیت مربوط به بهبود ساختار زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه با هدف توسعه فعالیت‌های فناورانه اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان به مقدار ۰/۳۵ درصد و کمترین اهمیت مربوط به تلاش برای حضور اساتید توانمندی از دانشگاه ایلام در کارگروه‌های پژوهشی، راهبردی و فناوری استانی و مدیریتی سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی به مقدار ۰/۱۳ درصد می‌باشد که در مجموع کل مقادیر به دست آورده شده برابر با ۱ می‌باشد. زیر معیارهای حوزه اداری - مالی عبارت‌اند از: بهبود ساختار زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه با هدف توسعه فعالیت‌های فناورانه و کارآفرینانه اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان، تنوع‌بخشی به منابع درآمدی دانشگاه و شناسایی و هدایت فعالیت‌های درآمدزای دانشگاه و اعضای هیئت‌علمی، چابک سازی فرایندهای کاری و کاهش بوروکراسی اداری در دانشگاه، راه‌اندازی مراکز توسعه کارآفرینی و نوآوری دانشگاه در داخل شهر و تلاش برای حضور اساتید توانمندی از دانشگاه ایلام در کارگروه‌های پژوهشی، راهبردی و فناوری استانی و سطوح مدیریتی سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی.



نمودار ۴. اهمیت نسبی زیر معیارهای حوزه اداری- مالی

حوزه پژوهشی

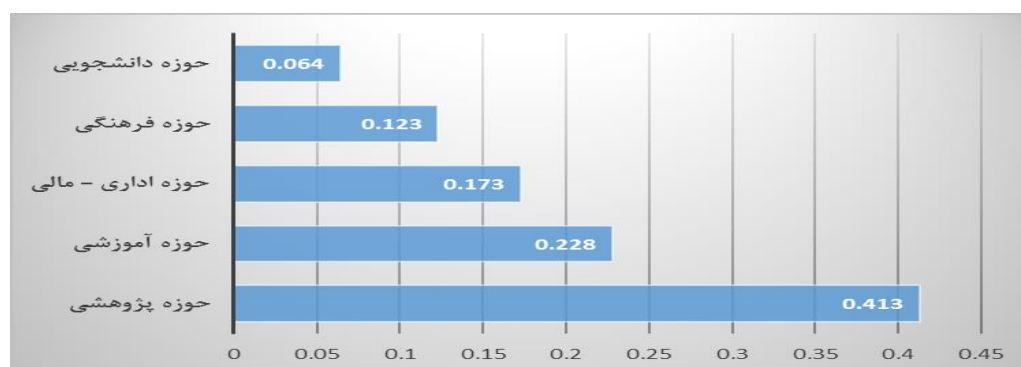
در نمودار ۵ اهمیت زیرمعیارهای پژوهشی به ترتیب آورده شده است که بیشترین اهمیت مربوط به همکاری پروژه‌ای با سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی به مقدار ۰/۳۱ درصد و کمترین اهمیت مربوط به تدوین بانک اطلاعات جامع شرکت‌های صنعتی، خدماتی و کشاورزی موجود در استان به مقدار ۰/۲۵ درصد می‌باشد که در مجموع کل مقادیر به دست آورده شده برابر با ۱ می‌باشد. زیر معیارهای حوزه پژوهشی عبارت‌اند از: همکاری پروژه‌ای با سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی، تعریف و تخصیص گزینش نوآوری برای طرح‌های اعضای هیئت‌علمی، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی در قالب هسته‌های کسب‌وکار دانشجویی، برگزاری رویدادهای کارآفرینانه داخلی و بین‌المللی در قالب مسابقه‌های طرح کسب‌وکار، ایده شو و رویداد شتاب، تقویت همکاری‌های گروهی و تیمی در تدریس، پروژه‌ها و طرح‌های پژوهشی، الزام اساتید به تخصصی نمودن فعالیت‌های پژوهشی و مشاوره‌ای خود، راه‌اندازی سامانه اطلاعاتی بازار و بازار کار کشور عراق و مشاغل و بازار کار کشور و استان همسو با سامانه یکپارچه اطلاعات بازار کار برای شناسایی و فرصت‌های کسب‌وکار، راهبری و تسهیل امور ارتباط با صنعت با انتخاب اساتیدی از هر یک از دانشکده‌های دانشگاه ایلام به‌عنوان نمایندگان ارتباط با جامعه، الزام دانشکده‌ها به برگزاری یک نشست ارتباط با جامعه در هر نیمسال و تدوین بانک اطلاعات جامع شرکت‌های صنعتی، خدماتی و کشاورزی موجود در استان ایلام.



نمودار ۵. اهمیت نسبی زیر معیارهای حوزه پژوهشی

اولویت‌بندی پیشبرنده‌های بخش‌های زیست‌بوم کارآفرینی

در نمودار ۶ اولویت‌بندی پیشبرنده‌های بخش‌های زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام آورده شده است که بیشترین اهمیت مربوط به حوزه پژوهشی به مقدار ۰/۴۱ درصد و کمترین اهمیت مربوط به حوزه دانشجویی به مقدار ۰/۰۶ درصد می‌باشد که در مجموع کل مقادیر به دست آمده برابر با ۱ می‌باشد. با توجه به این نمودار می‌توان گفت که مهم‌ترین حوزه‌های پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی نوآورانه در دانشگاه ایلام به ترتیب عبارت‌اند از: (۱) حوزه پژوهشی؛ (۲) حوزه آموزشی؛ (۳) حوزه اداری-مالی؛ (۴) حوزه فرهنگی و (۵) حوزه دانشجویی. نرخ ناسازگاری بخش‌های زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام به مقدار ۰/۰۱۲ درصد محاسبه گردید که از دقت خوبی برخوردار بوده است. در این پژوهش روش میانگین هندسی مورد استفاده قرار گرفته است. در نهایت با محاسبه میانگین هندسی تمام پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه و از تلفیق داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها، ماتریس مقایسات زوجی بدست آمد.



نمودار ۶. اهمیت نسبی بخش‌های زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام

وضعیت موجود زیر مؤلفه‌های حوزه‌های زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام

پس از انجام تحلیل سلسله مراتبی، با هدف روشن شدن وضعیت کنونی هر کدام از معیارها و زیر معیارهای پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام، اقدام به برگزاری یک گروه کانونی ۵ نفره گردید که از این تعداد ۴ نفر مرد و یک نفر زن بودند. همه مشارکت‌کنندگان دارای مدرک دکتری بودند. در این نشست اعضای گروه کانونی به بررسی وضعیت پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه ایلام براساس چارچوب طراحی شده در جدول شماره (۱) پرداختند.

جدول ۱. چارچوب بررسی وضعیت کنونی هر کدام از معیارها و زیر معیارهای زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام

انجام شده	در حال انجام	انجام نشده	پیشبرنده‌های زیست‌بوم کارآفرینی	ابعاد زیست‌بوم
-----------	--------------	------------	---------------------------------	----------------

در ادامه نتایج بررسی وضعیت کنونی (در سه وضعیت انجام نشده، در حال انجام و انجام شده) هریک از معیارها و زیر معیارها با استفاده از نظرات گروه کانونی آورده شده است.

حوزه پژوهشی

نظرات پانچ دهنندگان در رابطه با وضعیت حوزه پژوهشی در جدول ۲ آورده شده است. بر این اساس مشخص گردید که تنها زیرمؤلفه انجام شده در این حوزه الزام اساتید به تخصصی نمودن فعالیت‌های پژوهشی و مشاوره‌ای خود بوده و سایر زیرمؤلفه‌ها یا در حال انجام بوده و یا انجام نشده‌اند.

جدول ۲. وضعیت موجود زیرمؤلفه‌های حوزه پژوهشی زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام

انجام شده	در حال انجام	انجام نشده	گویه‌ها
			تدوین بانک اطلاعات جامع شرکت‌های صنعتی، خدماتی و کشاورزی موجود در استان
			راه‌اندازی سامانه اطلاعاتی بازار و بازار کار کشور عراق و مشاغل و بازار کار کشور و استان همسو با سامانه یکپارچه اطلاعات بازار کار برای شناسایی فرصت‌های کسب‌وکار
			راهبری و تسهیل امور ارتباط با صنعت با انتخاب اساتیدی از هریک از دانشکده‌های دانشگاه ایلام به‌عنوان نمایندگان ارتباط با جامعه
			تعریف و تخصیص گزنت نوآفرینی برای طرح‌های اعضای هیئت‌علمی، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی و در قالب هسته‌های کسب‌وکار دانشجویی
			تقویت همکاری‌های گروهی و تیمی در تدریس، پروژه‌ها و طرح‌های پژوهشی
			همکاری پروژه‌ای با سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی
			برگزاری رویدادهای کارآفرینانه داخلی و بین‌المللی در قالب مسابقه‌های طرح کسب‌وکار، ایده شو و رویداد شتاب
			الزام دانشکده‌ها به برگزاری یک نشست ارتباط با جامعه در هر نیمسال
			الزام اساتید به تخصصی نمودن فعالیت‌های پژوهشی و مشاوره‌ای خود

حوزه پشتیبانی و منابع انسانی

بر اساس نظرات پاسخ دهندگان در رابطه با وضعیت حوزه پشتیبانی و منابع انسانی (جدول ۳) مشخص گردید که تنها زیرمؤلفه انجام شده در این حوزه تلاش برای حضور اساتید توانمندی از دانشگاه ایلام در کارگروه‌های پژوهشی، راهبردی و فناوری استانی و سطوح مدیریتی سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی بوده است. سایر زیرمؤلفه‌ها یا در حال انجام بوده و یا انجام نشده‌اند.

جدول ۳. وضعیت موجود زیرمؤلفه‌های حوزه پشتیبانی و منابع انسانی زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام

انجام شده	در حال انجام	انجام نشده	گویه‌ها
			بهبود ساختار زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه با هدف توسعه فعالیت‌های فناورانه و کارآفرینانه اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان
			راه‌اندازی مراکز توسعه کارآفرینی و نوآوری دانشگاه در داخل شهر
			چابک سازی فرآیندهای کاری و کاهش بوروکراسی اداری در دانشگاه
			تنوع‌بخشی به منابع درآمدی دانشگاه و شناسایی و هدایت فعالیت‌های درآمدزای دانشگاه و اعضای هیئت‌علمی
			تلاش برای حضور اساتید توانمندی از دانشگاه ایلام در کارگروه‌های پژوهشی، راهبردی و فناوری استانی و سطوح مدیریتی سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی

حوزه آموزشی

بر اساس نظرات پاسخ دهندگان در رابطه با وضعیت حوزه آموزشی (جدول ۴) مشخص گردید که هیچ یک از زیرمؤلفه‌های حوزه آموزشی تاکنون انجام نشده است و کلیه‌ی زیرمؤلفه‌های این حوزه یا در حال انجام بوده و یا انجام نشده‌اند.

جدول ۴. وضعیت موجود زیرمؤلفه‌های حوزه آموزشی زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام

انجام شده	در حال انجام	انجام نشده	گویه‌ها
			راه‌اندازی دفتر مشاوره کسب‌وکار و کارآفرینی در دانشکده‌ها
			اصلاح نظام ارزیابی و ارزشیابی عملکرد اساتید دانشگاه ایلام با رویکرد توسعه فناوری و کارآفرینی
			راه‌اندازی بانک اطلاعاتی دانش‌آموختگان موفق و کارآفرین دانشگاه
			آموزش کارآفرینی و مهارت‌های کسب‌وکار به دانشجویان در قالب ارائه دروس کارآموزی، کارآموزی و عملی
			معرفی بازار و فرصت‌های شغلی در رشته‌های مختلف به دانشجویان جدیدالورود و ترغیب دانشجویان برای یادگرفتن یک یا چند مهارت
			بهره‌گیری از کارآفرینان موفق به عنوان آموزشگر مدعو جهت سخنرانی، تدریس و انتقال آموزه‌ها و ترغیب و راهنمایی دانشجویان در قالب دروسی همانند کارآموزی و کارورزی
			ایجاد درک مشترک در بین اعضای شورای دانشگاه در خصوص اهمیت و ضرورت توسعه آموزش کارآفرینی

حوزه دانشجویی

نظرات پاسخ دهندگان در رابطه با وضعیت حوزه دانشجویی (جدول ۵) نشان داد همه‌ی زیرمؤلفه‌های حوزه دانشجویی تاکنون انجام نشده‌اند.

جدول ۵. وضعیت موجود زیرمؤلفه‌های حوزه دانشجویی زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام

انجام شده	در حال انجام	انجام نشده	گویه‌ها
			راه‌اندازی کانون کارآفرینی دانشجویان با هدف ترویج فرهنگ کارآفرینی از طریق فعالیت‌های فوق‌برنامه
			راه‌اندازی دفتر ارتباط با خانواده در معاونت دانشجویی و مشارکت دادن خانواده‌های دانشجویان در رویدادهای کارآفرینانه در دانشگاه
			الزام هر یک از دانشکده‌ها به راه‌اندازی دست‌کم یک تیم کسب‌وکار دانشجویی در هر سال
			طراحی یک سایت کسب‌وکار و کارآفرینی در هر کدام از دانشکده‌ها و خوابگاه‌ها

حوزه فرهنگی

بر اساس نظرات پاسخ دهنده‌گان در رابطه با وضعیت حوزه فرهنگی (جدول ۶) مشخص گردید که تمامی زیرمؤلفه‌های این حوزه نیز همانند حوزه دانشجویی تاکنون انجام نشده‌اند.

جدول ۶. وضعیت موجود زیرمؤلفه‌های حوزه فرهنگی زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه ایلام

انجام شده	در حال انجام	انجام نشده	گویه‌ها
			آوردن شرح خدمات آموزش و مشاوره کارآفرینی به دانشجویان در شرح وظایف مشاوران فرهنگی
			نصب تابلو و بنر با محتوای انگیزشی و کلیدواژه‌های کارآفرینی در راهروها و فضاهای مناسب دانشکده‌ها و واحدهای مختلف
			اجرای تعدادی از برنامه‌های فرهنگی همسو با نوآوری و کارآفرینی دانشگاه در داخل شهر
			طراحی و برگزاری مسابقه فرهنگی چالش کسب‌وکار بصورت ماهانه در دانشگاه
			در نظر گرفتن برگزاری کارگاه‌های آموزشی موضوع کسب‌وکار و کارآفرینی به عنوان فعالیت‌های فرهنگی اعضای هیئت‌علمی

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی است زیرا این مطالعه به اهمیت نقش اینستاگرام در توسعه فرهنگ کارآفرینی در جامعه از دیدگاه دانشجویان دانشگاه سمنان می‌پردازد تا با استفاده بهینه از این رسانه در جهت اشاعه هرچه بیشتر این فرهنگ گام برداشت. همچنین بر اساس چگونگی به دست آوردن داده‌های مورد نیاز، از نوع تحقیقات توصیفی و همبستگی می‌باشد. جامعه آماری مطالعه حاضر دانشجویان دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اداری و علوم و فناوری‌های نوین دانشگاه سمنان به تعداد ۲۰۰۰ نفر می‌باشند که بر طبق جدول مورگان ۳۲۲ نفر به عنوان نمونه استفاده شد. علاوه بر این، شیوه نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای است. مقیاس‌های تحقیق برای سنجش متغیرها بر اساس مبانی نظری است. سپس بر اساس نظر خبرگان از روایی صوری و محتوایی مقیاس‌ها بررسی و تایید شد. برای تعیین پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است که در جدول (۱) موجود است. برای بررسی پایایی و روایی از نرم افزارهای اس پی اس اس^۱ و اسمارت پی ال اس^۲ استفاده شد. یافته‌های حاصل از آلفای کرونباخ بیانگر آن است که تمامی متغیرهای تحقیق دارای آلفای بالای ۰٫۷ می‌باشند، یعنی گویه‌ها جهت سنجش متغیرها، همبستگی درونی بالایی دارند و مناسب برای سنجش متغیرهای مورد نظر است.

۱. Spss

۲. Smart-Pls

جدول ۱. نتایج پایایی و منابع مقیاس‌های سنجش

متغیرهای پژوهش	منبع مقیاس‌های سنجش	تعداد گویه	ضریب آلفای کرونباخ
استفاده از اینستاگرام	محقق ساخته	۴	۰/۸۵۸
خودکارآمدی	شفیع‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰	۲	۰/۷۳۳
فرصت‌گرایی	شفیع‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰	۲	۰/۷۴۲
ثبات قدم	شفیع‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰	۲	۰/۷۹۹
استقلال‌طلبی	شفیع‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰	۲	۰/۷۳۶
ریسک‌پذیری - نوآوری	شفیع‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰	۳	۰/۸۲۷

تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش با استفاده از مدلسازی معادلات ساختاری و روش پی ال اس است. در جدول ۲ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه مورد بررسی ارائه شده است.

جدول ۲. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه مورد بررسی

ویژگی‌های جمعیت شناختی	فراوانی	درصد فراوانی	ویژگی‌های جمعیت شناختی	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت:	زن	۲۲۶	لیسانس	۱۷۷	۵۴/۹
	مرد	۹۶	فوق لیسانس	۱۱۸	۳۶/۶
	کل: ۳۲۲		دکتری	۲۷	۸/۳

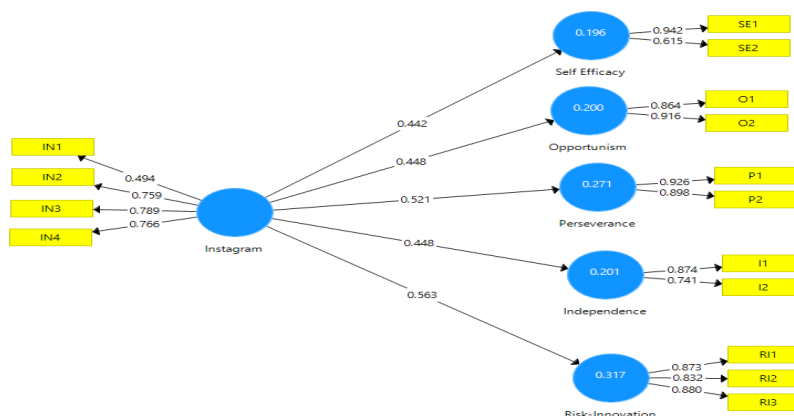
آنچه از جدول (۲) برمی‌آید این است که بیشتر پاسخ‌دهندگان زن بوده‌اند و تحصیلات کارشناسی با حدود ۵۴/۹ درصد بیشتر فراوانی را در میان پاسخگویان داشته است. برای بررسی برآزش مدل اندازه‌گیری سه معیار پایایی، روایی همگرا و روایی واگرا استفاده می‌شود.

جدول ۳. شاخص‌های پایایی و روایی

سازه	گویه‌ها	AVE	CR	بار عاملی
اینستاگرام استفاده از	میزان ساعات استفاده از اینستاگرام	۰/۵۶۶	۰/۷۹۱	۰/۴۹۴
	میزان لایک کردن پست‌ها در اینستاگرام			۰/۷۵۹
	میزان کامنت‌گذاری در پایین پست دیگران			۰/۷۸۹
	میزان استفاده از هشتک‌ها			۰/۷۶۶
خودکارآمدی	استفاده از اینستاگرام بر میزان اعتماد به نفس و خودباوری شما تاثیر داشته است.	۰/۶۳۶	۰/۷۷۱	۰/۹۴۲
	استفاده از اینستاگرام بر میزان روحیه خوش‌بینی شما تاثیر داشته است			۰/۶۱۵
فرصت‌گرایی	استفاده از اینستاگرام بر میزان روحیه فرصت و فرصت‌شناسی شما تاثیر داشته است	۰/۷۹۳	۰/۸۸۵	۰/۸۶۴
	استفاده از اینستاگرام بر میزان آینده‌نگری و دور اندیشی شما تاثیر داشته است			۰/۹۱۶

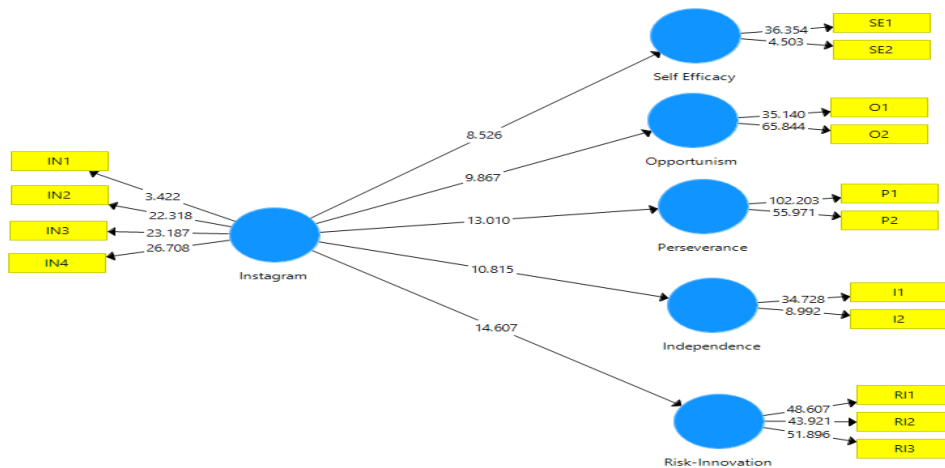
۰/۹۲۶	۰/۸۳۲	۰/۹۰۸	استفاده از اینستاگرام بر میزان پشتکار شما تاثیر داشته است	۰/۸۹۸
			استفاده از اینستاگرام بر میزان تعهد-پذیری شما تاثیر داشته است	
۰/۸۷۴	۰/۶۵۸	۰/۷۹۳	استفاده از اینستاگرام بر میزان خود اتکایی شما در امور مختلف تاثیر داشته است	۰/۷۴۱
			استفاده از اینستاگرام بر میزان روحیه استقلال طلبی شما تاثیر داشته است	
۰/۸۷۳	۰/۷۴۳	۰/۸۹۷	استفاده از اینستاگرام بر میزان ریسک پذیری شما تاثیر داشته است	۰/۸۸۰
			استفاده از اینستاگرام بر میزان انعطاف پذیری شما تاثیر داشته است	
			استفاده از اینستاگرام بر میزان خلاقیت و نوآوری شما تاثیر داشته است	

پایایی از طریق ضریب بارهای عاملی، میانگین واریانس استخراجی و پایایی ترکیبی صورت می پذیرد که در جدول ۳ ارائه شده است. با توجه به اینکه مقدار مناسب برای بار عاملی، ۰/۴، پایایی ترکیبی ۰/۷ و برای میانگین واریانس استخراجی، ۰/۵ است (هیر^۱ و همکاران، ۲۰۱۳). همانطور که نتایج جدول ۳ نشان می دهد، مطابق با یافته ها تمامی این معیارها در مورد متغیرهای مکنون دارای مقدار مطلوب می باشند که می توان مناسب بودن وضعیت پایایی و روایی همگرایی پژوهش حاضر را تأیید ساخت.



شکل ۲. ضرایب مسیر و بارهای عاملی مدل پژوهش

در شکل (۲) ضرایب مسیر نشان دهنده شدت رابطه است. اعداد روی مسیرها و اعداد روی فلش های متغیرهای پنهان به ترتیب نشان دهنده ضریب مسیر و بارهای عاملی می باشند. در مدل آزمون شده ابتدا معنی دار بودن ضرایب مسیر و بارهای عاملی بررسی شد که مطابق شکل ۲ تمام بارهای عاملی در این سطح اطمینان معنی دار هستند (بالا تر از ۰/۴). این بدان معناست که ضریب همبستگی متغیرهای آشکار در برآورد متغیر پنهان مربوط به خود از توانایی لازم برخوردارند و در نتیجه نشان دهنده این است که روایی سازه (تحلیل عاملی تأییدی) مدل مورد قبول واقع شده است.



شکل ۳. آماره معناداری مدل مفهومی پژوهش

در شکل ۳، اعداد مشخص شده بر روی فلش‌ها نشان‌دهنده مقادیر T-value هستند که به معنای وجود ارتباط معنادار بین

دو متغیر می‌باشد.

جدول ۴. بررسی فرضیه‌های پژوهش

تایید فرضیه	آماره تی	ضریب تاثیر	مسیر آزمون
تایید فرضیه	۸/۵۲۶	۰/۴۴۲	اینستاگرام بر خودکارآمدی تاثیر معناداری دارد.
تایید فرضیه	۹/۸۶۷	۰/۴۴۸	اینستاگرام بر فرصت‌گرایی تاثیر معناداری دارد.
تایید فرضیه	۱۳/۰۱۰	۰/۵۲۱	اینستاگرام بر ثبات قدم تاثیر معناداری دارد.
تایید فرضیه	۱۰/۸۱۵	۰/۴۴۸	اینستاگرام بر استقلال‌طلبی تاثیر معناداری دارد.
تایید فرضیه	۱۴/۶۰۷	۰/۵۶۳	اینستاگرام بر ریسک‌پذیری- نوآوری تاثیر معناداری دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

یکی از نتایج این پژوهش برای بهبود زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه ایلام، راه‌اندازی مراکز توسعه کارآفرینی و نوآوری دانشگاه در داخل شهر ایلام بود. خیاطان و همکاران (۱۴۰۲)، شریف‌زاده و همکاران (۱۴۰۰)، توشمالی و همکاران (۱۳۹۹)، جوانمردی و همکاران (۱۳۹۷)، کانشیا و والد (۲۰۲۰)، سامبو (۲۰۱۸) و رایس و همکارانش (۲۰۱۰) نیز به تأثیر ساختار و وجود واحدهای پژوهش و نوآوری بر زیست‌بوم کارآفرینی و نوآوری تأکید کرده‌اند. ودی و پادایاچی (۲۰۱۷)، کائو و شی (۲۰۲۱) و کلارک و همکاران (۲۰۲۰) نیز بر اهمیت ارتباط با جامعه تأکید کرده‌اند. برد فلد (۲۰۱۲) بر اساس تجربه خود در شهر بولدر در ایالت کالورادوی آمریکا، یک نظریه جدید را در رابطه با شکل‌گیری زیست‌بوم کارآفرینی در شهر پیشنهاد می‌کند و آن را نظریه بولدر می‌نامد. بر اساس این نظریه هرکسی که بخواهد عضوی از جامعه باشد باید بتواند در آن مشارکت داشته باشد (محقر و همکاران، ۱۳۹۸ به نقل

از بردفلد، ۲۰۱۲). همچنین زیست‌بوم کارآفرینی باید رویدادهای مستمری داشته باشد که تمام فعالیت‌های کارآفرینانه را پوشش دهند. نظر به اهمیت واحدهای پژوهش و نوآوری در پررنگ شدن فعالیت‌های نوآورانه زیست‌بوم کارآفرینی و با در نظر گرفتن فاصله دانشگاه ایلام از شهر ایلام و ضرورت آگاهی و بهره‌مندی جوانان و نوآوران از فعالیت‌ها و رویدادهای نوآوری و فناوری دانشگاه ایلام، پیشنهاد می‌شود دانشگاه ایلام نسبت به فعال نمودن یک یا دو مرکز نوآوری و کارآفرینی در داخل شهر ایلام اقدام نماید.

اصلاح نظام ارزیابی و ارزشیابی عملکرد اساتید دانشگاه ایلام با رویکرد توسعه فناوری و کارآفرینی یکی دیگر از نتایج این پژوهش بود. جوانمردی و همکاران (۱۳۹۷)، مدرسی سریزدی و همکاران (۱۴۰۱) و شریف‌زاده و همکاران (۱۳۹۷) نیز در پژوهش‌های خود به اصلاح روند ارزیابی اعضای هیئت‌علمی با رویکرد کارآفرینی و نوآوری اشاره کرده‌اند؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که رویکرد ارزشیابی آموزش نوآورانه و کارآفرینانه در نظام ارزشیابی اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ایلام در نظر گرفته شود؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که معاونت آموزشی دانشگاه با شناسایی و معرفی ابتکارات آموزشی اعضای هیئت‌علمی در زمینه تدریس نوآورانه و کارآفرینانه، از اساتید و گروه‌های آموزشی موفق در این قدردانی به عمل آورد. پیشنهاد می‌شود معاونت آموزشی با همکاری معاونت دانشجویی و معاونت فرهنگی، با بهره‌گیری از ظرفیت‌های بنیاد نخبگان و اردوهای جهادی اقدام به برگزاری بازدیدهای دانشجویی و گردش‌های علمی از کسب‌وکارها، کارخانه‌ها، صنایع و واحدهای تولیدی و نمونه‌های موفق کارآفرینی در هر نیمسال نمایند. پیشنهاد می‌شود که در فرم ترفیع سالانه نیز امتیازاتی را برای اعضای هیئت‌علمی که از روش‌های آموزشی کارآفرینانه استفاده می‌کنند، در نظر گرفته شود. در فرم‌های ارزیابی اعضای هیئت‌علمی، می‌توان مواردی همانند روش‌های تدریس نوآورانه و خلاقانه، میزان ارتباط با جامعه، جهت‌دهی پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی در راستای فعالیت‌های کارآفرینانه، راه‌اندازی هسته‌های فناوری و شرکت‌های دانش‌بنیان، برگزاری کارگاه‌های کارآفرینی و مشارکت در رویدادهای کارآفرینانه و فناوریانه را گنجانده.

راه‌اندازی بانک اطلاعاتی دانش‌آموختگان موفق و کارآفرین دانشگاه یکی دیگر از نتایج این پژوهش برای بهبود زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه ایلام بود. مظفری و همکاران (۱۴۰۲)، خان احمدلو و همکاران (۱۳۹۹)، محقر و همکاران (۱۳۹۸)، شریف‌زاده و همکاران (۱۳۹۷)، سعدی و همکاران (۱۳۹۶)، سکاندو و همکاران (۲۰۲۰) و گراهام (۲۰۱۴) نیز در پژوهش‌های خود بر نقش دانش‌آموختگان و تأثیر آن بر زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه اشاره کرده‌اند؛ بنابراین پیشنهاد می‌گردد، معاونت آموزشی دانشگاه با همکاری معاونت پژوهشی و فناوری اقدام به شناسایی و راه‌اندازی بانک اطلاعاتی دانش‌آموختگان موفق و کارآفرین دانشگاه اقدام نماید. برای زودتر به نتیجه رسیدن این موضوع، معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه می‌تواند راه‌اندازی این سامانه اطلاعاتی را در قالب یک فراخوان طرح پژوهشی به یک پژوهشگر توانمند واگذار نماید. همچنین پیشنهاد می‌شود پس از راه‌اندازی این سامانه، سالانه نشست دانش‌آموختگان موفق و کارآفرین دانشگاه برای انتقال تجارب به سایر دانشجویان برگزار شود و از توانمندی‌های افراد موفق این افراد برای بهبود زیست‌بوم نوآوری دانشگاه استفاده شود.

معرفی بازار و فرصت‌های شغلی در رشته‌های مختلف به دانشجویان جدیدالورود و ترغیب دانشجویان برای یادگرفتن یک یا چند مهارت و تخصص، یکی دیگر از یافته‌های این پژوهش برای بهبود زیست‌بوم کارآفرینی و نوآوری دانشگاه ایلام بود. نتایج پژوهش‌های شریف‌زاده و عبدالله زاده (۱۳۹۹)، سایه‌وند و همکاران (۱۳۹۹)، محمدی و همکاران (۱۳۹۸)، لینک و سارالا (۲۰۱۹) و میلر و آکس، (۲۰۱۷) نیز بر اهمیت شناسایی فرصت‌های کارآفرینی در زیست‌بوم کارآفرینی اشاره کرده‌اند. سوربانتو (۲۰۱۹) یکی از مؤلفه‌های اکوسیستم کارآفرینی دانشگاهی را اثرگذاری اساتید روی تغییر تفکر دانشجویان برشمرده‌اند. سکاندو و همکاران (۲۰۲۰) سرریزهای دانش در یک زیست‌بوم کارآفرینی مبتنی بر دانشگاه را باعث ایجاد کارآفرینی در میان دانشجویان و کارآفرینان دانسته است؛ بنابراین یکی از ویژگی‌های زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاهی فراهم کردن فرصت برای راه‌اندازی کسب‌وکار توسط

دانشجویان است؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که معاونت آموزشی دانشگاه در ابتدای سال تحصیلی دانشجویان جدید را با فرصت‌های کسب‌وکار و امکانات و شرایط موجود در دانشگاه برای حرکت دانشجویان در راستای فعالیت‌های کارآفرینانه آشنا سازد. راه‌اندازی دفتر ارتباط با خانواده در معاونت دانشجویی و مشارکت دادن خانواده‌های دانشجویان در رویدادهای کارآفرینانه در دانشگاه یکی دیگر از یافته‌های این پژوهش برای بهبود زیست‌بوم کارآفرینی و نوآوری دانشگاه ایلام بود. پیشنهاد می‌شود در حوزه معاونت دانشجویی دفتر ارتباط با خانواده راه‌اندازی و با خانواده‌های فعال در رویدادهای کارآفرینی و کسب‌وکار ارتباط برقرار شود و علاوه بر دعوت از آنان در رویدادهای کارآفرینی با مشارکت فرزندان، در هر سال یک نشست با آنان برگزار شود.

برگزاری مسابقات مرتبط با حوزه کسب‌وکار و کارآفرینی در قالب تیم‌های دانشجویی، یکی دیگر از یافته‌های این پژوهش برای بهبود زیست‌بوم کارآفرینی و نوآوری دانشگاه ایلام بود. میلر و آکس (۲۰۱۷)، دانشجویان ایجادکننده کسب‌وکار را به عنوان مهم‌ترین بخش اکوسیستم پردیس دانشگاهی معرفی کرده‌اند. به نظر می‌رسد یکی از فعالیت‌های ترویجی مناسب و راهکارهای تشویق دانشجویان به فعالیت در حوزه کارآفرینی ارائه آموزش‌های کارآفرینانه در قالب برگزاری مسابقات دانشجویی می‌باشد. پیشنهاد می‌شود معاونت دانشجویی با همکاری معاونت پژوهشی در هر نیمسال اقدام به برگزاری مسابقات ایده‌پردازی و طرح کسب‌وکار در خوابگاه‌های دانشجویی نماید. برگزاری مسابقات ورزشی با عنوان جام کارآفرینی نیز یکی دیگر از اقدامات تأثیرگذار بر ترویج و آموزش کارآفرینی در محیط‌های دانشجویی می‌باشد.

آوردن خدمات آموزش و مشاوره کارآفرینی به دانشجویان در شرح وظایف مشاوران فرهنگی یکی دیگر از یافته‌های این پژوهش برای بهبود زیست‌بوم کارآفرینی و نوآوری دانشگاه ایلام بود. نتایج پژوهش‌های خیاطان و همکاران (۱۴۰۲)، سایه‌وند و همکاران (۱۳۹۹)، علی‌آبادی و همکاران (۱۳۹۹)، شریف‌زاده و عبدالله زاده (۱۳۹۹)، محقر و همکاران (۱۳۹۸)، میگوئیپوری و همکاران (۱۳۹۸)، (انتظاری، ۱۳۹۷)، سعدی و همکاران (۱۳۹۶)، میثمی و همکاران (۱۳۹۶)، بریجز و پوگ (۲۰۲۱)، هسیه و کلی (۲۰۲۰)، اوبرین و همکاران (۲۰۱۹)، زمیاک و همکاران (۲۰۱۹)، فو و هسیا (۲۰۱۹)، اشپیگل (۲۰۱۸) و اوستیگارد و مارینوا (۲۰۱۸)، نیز نشان داد که یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر شکل‌گیری و پایداری زیست‌بوم کارآفرینی و نوآوری، فرهنگ کارآفرینی و نوآوری است. نتایج پژوهش میگوئیپوری و همکاران (۱۳۹۸) نشان داد که عامل ارتقا فرهنگ اکوسیستم کارآفرینی پردیس دانشگاهی نقش بسیار مهمی در ایجاد اکوسیستم کارآفرینانه دانشگاه خواهد داشت. همان‌گونه که پیشینه پژوهش نیز نشان می‌دهد، فرهنگ‌سازی یکی از مهم‌ترین کارهای برای پیشبرد زیست‌بوم کارآفرینی و نوآوری است؛ بنابراین خردمندان این است که دانشگاه ایلام در هر فرصتی برای ترویج فرهنگ کارآفرینی و نوآوری استفاده نماید. پیشنهاد می‌شود معاونت فرهنگی دانشگاه اقدامات زیر را برای توسعه فرهنگ کارآفرینی و نوآوری در دستور کار قرار دهد.

در شرح وظایف مشاوران انجمن‌های علمی و فرهنگی تجدیدنظر نماید و فعالیت‌های مرتبط با حوزه کسب‌وکار و کارآفرینی را در شرح وظایف آنان بگنجانند.

در نظر گرفتن برگزاری کارگاه‌های آموزشی موضوع کسب‌وکار و کارآفرینی به عنوان فعالیت‌های فرهنگی اعضای هیئت‌علمی اجرای تعدادی از برنامه‌های فرهنگی همسو با نوآوری و کارآفرینی دانشگاه در داخل شهر و طراحی و برگزاری مسابقه فرهنگی چالش کسب‌وکار به صورت ماهانه در دانشگاه.

فهرست منابع

- ACS, Z. J., Stam, E., Audretsch, D. B., & O'Connor, A. (2017). The lineages of the entrepreneurial ecosystem approach. *Small Business Economics*, 49(1), 1-10.
- Aliabadi, V., Movahedi, R., Yaghoubi, Y., & Papzan, A. (2020). Presenting a model the academic entrepreneurship ecosystem in the agricultural colleges of western Iran. *Journal of Agricultural Education Administration Research*, 12(52), 3-26. (In Persian).
- Allahar, H., & Sookram, R. (2019). A university business school as an entrepreneurial ecosystem hub. *Technology Innovation Management Review*, 9(11). <http://doi.org/10.22215/timreview/1280>.
- Amini, A. (2016). Brief analysis of the job market situation of university graduates and providing necessary measures and solutions to increase their employment. *National Program and Budget Organization, Macroeconomic Affairs*. (In Persian).
- ANDE. (2013). Entrepreneurial ecosystem diagnostic toolkit.
- Andriany, D., Arda, M., Bismala, L., & Rahmadana, M. F. (2023). Factor analysis of entrepreneurship ecosystem to develop comprehensive entrepreneurship skills. *International Journal of Professional Business Review*, November 2023, 1-25.
- Breznitz, S. M., & Zhang, Q. (2019). Fostering the growth of student start-ups from university accelerators: An entrepreneurial ecosystem perspective. *Industrial and Corporate Change*, 28(4), 855-873. <https://doi.org/10.1093/icc/dtz033>.
- Brydges, T., & Pugh, R. (2021). Coming into fashion: Expanding the entrepreneurial ecosystem concept to the creative industries through a Toronto case study. *The Canadian Geographer/Le Géographe canadien*, 1-21. <https://doi.org/10.1111/cag.12674>.
- Cao, Z., & Shi, X. (2021). A systematic literature review of entrepreneurial ecosystems in advanced and emerging economies. *Small Business Economics*, 57(1), 75-110. <https://doi.org/10.1007/s11187-020-00326-y>.
- Clark, D. N., Reboud, S., Toutain, O., Ballereau, V., & Mazzarol, T. (2020). Entrepreneurial education: an entrepreneurial ecosystem approach. *Journal of Management & Organization*, 1-21. <https://doi.org/10.1017/jmo.2020.26>.
- Curvelo Magdaniel, F. T. J. (2019). The entrepreneurial university stimulating innovation through campus development: The MIT case. In Peris-Ortiz, M., Ferreira, J. J., & Merigó Lindahl, J. M. (Eds.), Knowledge, innovation and sustainable development in organizations. *Springer*, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-74881-8_10.
- Ebrahimi, S., Zamanzadeh Darban, M., & Ebrahimi, B. (2005). Incubators and entrepreneurship development in Iran. *Journal of Tadbir*, 16, 40-45. (In Persian).
- Enterari, Y., & Mahjub, H. (2020). Structural analysis of the national innovation ecosystem: Utilizing global data for Iranian policy making. *Innovation Management in Defensive Organizations*, 3(1), 87-118. (In Persian).
- Entezari, Y. (2023). Development requirements of university-based entrepreneurship ecosystems in Iran. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 25(1), 1-25. (In Persian).
- Ghadiri Masoum, M., Motiee Langroodi, S. H., Mohammad Reza, Z., & Gholami, A. (2020). Identifying and analyzing the roles and elements of an entrepreneurship ecosystem with a documentary approach. *Human Geography Research*, 52(3), 1083-1102. (In Persian).
- Graham, R. (2014). Creating university-based entrepreneurial ecosystems: Evidence from emerging world leaders. *Massachusetts Institute of Technology*, 20(4), 1-154. Retrieved from https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=fa&user=vtt29RAAAAAAJ&citation_for_view=vtt29RAAAAAAJ:W7OEmFM1HYC
- Hsieh, R. M., & Kelley, D. (2020). A study of key indicators of development for university-based entrepreneurship ecosystems in Taiwan. *Entrepreneurship Research Journal*, 10(2). <https://doi.org/10.1515/erj-2018-0331>. Retrieved from https://www.aspeninstitute.org/wp-content/uploads/files/content/docs/pubs/FINAL%20Ecosystem%20Toolkit%20Draft_print%20version.pdf
- Ilam University Supervision Office. (2022). Ilam University monitoring office report. Ilam University. (In Persian).

- Javanmardi, S., Abaspoor, A., Khorsandi Taskooh, A., & Ghiyasi Nodoshan, S. (2018). Designing an innovative university model in the framework of the innovation ecosystem in Iran. *Iranian Higher Education Journal*, 10(4), 137-170. (In Persian).
- Kansheba, J. M. P., & Wald, A. E. (2020). Entrepreneurial ecosystems: A systematic literature review and research agenda. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 27, 943-964. <https://doi.org/10.1108/JSBED-11-2019-0364>
- Khanahmadloo, R., Moazzez, H., Mohammadi, M., Yazdani, H., & Zarei Matin, H. (2020). Meta-synthesis of factors affecting the formation and development of the university-based innovation ecosystem. *Innovation Management in Defensive Organizations*, 3(3), 97-130. (In Persian).
- Khashm, M., Karimi, H., & Hosseini, M. (2022). Identify the role of accelerators in the development of the entrepreneurial ecosystem using the open innovation approach. *Technology Growth Journal*, 73(19), 34-26. (In Persian).
- Khayatan, M., Mousavi, S. M., & Hosseini, S. (2023). The role of medical sciences universities in innovation ecosystem and knowledge-based economy. *Manage Strat Health Syst*, 8(1), 1-4. (In Persian).
- Lavčák, M., Hudec, O., & Sinčáková, Ž. (2019). Local and institutional factors of start-up ecosystems: Common and inherited attributes. *Journal of the Knowledge Economy*, 10, 1765-1783. <https://doi.org/10.1007/s13132-019-00598-0>
- Link, A. N., & Sarala, R. M. (2019). Advancing conceptualisation of university entrepreneurial ecosystems: The role of knowledge-intensive entrepreneurial firms. *International Small Business Journal*, 37(3), 289-310. <https://doi.org/10.1177/0266242618821720>
- Maboudi-Tamai, B., Nazari-Shirkouhi, A., & Salman, A. (2023). Developing an academic entrepreneurship ecosystem based on learning digital skills in order to achieve the goals of the Nakhlestan project and the Technical and Professional Organization. *Skill Training*, 11(44), 52-31.
- Malecki, E. J. (2018). Entrepreneurship and entrepreneurial ecosystems. *Geography Compass*, 12(3), 12359.
- Mardani Najafabadi, A., Ohadi, A., Razmavar, H., & Farshad, M. (2021). Measuring and ranking the efficiency of ease of doing business in Iran and selected countries. *Business Management*, 13(49), 80-103.
- Mason, C., & Brown, R. (2014). Entrepreneurial ecosystems and growth-oriented entrepreneurship. Final report to OECD. Paris, 30(1), 77-102.
- Mason, C., & Brown, R. (2014, A). Entrepreneurial ecosystems and growth-oriented entrepreneurship. Final report to OECD. Paris, 30(1), 77-102. Retrieved from <http://www.oecd.org/cfe/leed/Entrepreneurial-ecosystems.pdf>
- Maysami, A., Mohammadi Elyasi, G., Mobini Dehkordi, A., & Hejazi, S. R. (2018). The dimensions and components of technological entrepreneurship ecosystem in Iran. *Journal of Technology Development Management*, 5(4), 9-42. (In Persian).
- Meigounpoory, M., Arabiun, A., Poorbasir, M., & Mobini Dehkordi, A. (2019). Entrepreneurial university campus ecosystem (EUCE) design with interpretive structural modelling. *Technology of Education Journal*, 13(4), 969-980. (In Persian).
- Miller, D. J., & ACS, Z. J. (2017). The campus as entrepreneurial ecosystem: The University of Chicago. *Small Business Economics*, 49(1), 75-95. <https://doi.org/10.1007/s11187-017-9868-4>
- Modarresi Saryazdi, S. J., Abbaspour, A., & Modarresi Saryazdi, A. S. (2022). Identify and explain the context components affecting the establishment of an entrepreneurial university (by a meta-synthesize approach). *Journal of Educational Planning Studies*, 11(21), 202-226. (In Persian).
- Mohaghar, A., Mohammadi, M., Mokhtarzadeh, N., & Shahidipour, R. (2020). Presenting a conceptual framework for formation of university-based entrepreneurial ecosystem in Tehran. *Innovation Management Journal*, 8(4), 33-60. (In Persian).
- Mohammadi, Y., Moghbel, A., & Bagheri Moghaddam, N. (2019). Functional analysis framework of regional innovation system in developing countries. *Journal of Technology Development Management*, 7(2), 43-87. (In Persian).
- Moradnezehadi, H. (2024). The promoters of the entrepreneurship ecosystem at Ilam University. *Journal of Entrepreneurship Research*, 3(1), 93-110. <https://doi.org/10.22034/jer.2024.2027333.1108>

- Moradnezehadi, H. (2023). Identifying and analyzing the factors affecting the work culture among the youth of Ilam province. *Socio-Cultural Strategy*, 12(2), 527-564. <https://doi.org/10.22034/scs.2022.162116>
- Morris, M. H., Shirokova, G., & Tsukanova, T. (2017). Student entrepreneurship and the university ecosystem: A multi-country empirical exploration. *European Journal of International Management*, 11(1), 65-85. <https://doi.org/10.1504/EJIM.2017.081251>
- Mozafari, S., Abolghasemi, M., & Sharifi Rad, G. (2023). Presenting a model regarding university entrepreneurship and the relationship between industry and university. *Journal of Industry and University*, 53(14), 50-39. (In Persian).
- O'Brien, E., Cooney, T. M., & Blenker, P. (2019). Expanding university entrepreneurial ecosystems to under-represented communities. *Journal of Entrepreneurship and Public Policy*, 8(3), 384-407. <https://doi.org/10.1108/JEPP-03-2019-0025>
- Rezaei Nesab, Z. (2022). Studying the fields and platforms of unemployment formation of female graduates of universities in Ilam city. *Women in Development and Politics*, 20(2), 341-315.
- Rice, M. P., Fetters, M. L., & Greene, P. G. (2010). University-based entrepreneurship ecosystems: Key success factors and recommendations. In M. L. Fetters, P. G. Greene, & M. P. Rice (Eds.), *The development of university-based entrepreneurship ecosystems. Global practices* (pp. 177-196). Cheltenham, UK: Elgar. <https://doi.org/10.4337/9781849805896.00018>
- Saadi, H., Kothari, N., & Karimi, S. (2016). Evaluation of the components of an entrepreneurial university: A case study of universities in the west of the country. *Higher Education Journal*, 9(4), 79-98. (In Persian).
- Sambo, W. (2018). A conceptual study of an intrapreneurship ecosystem at South African universities. *Problemy Zarządzania*, 16(1 (73)), 192-215. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=710318>
- Samsampour, S., Shahmansoury, A., Cheraghali, M. H., & Sohrabi, T. (2020). Investigation and analysis of Hormozgan province's fisheries and aquaculture industry innovation ecosystem. *Journal of Aquatic Ecology*, 10(3), 82-99. (In Persian).
- Sayevand, Z., Aalami, F., & Shams Murkani, G. (2020). Identifying ecosystem, opportunities, and environment of educational entrepreneurship. *Managing Education in Organizations Journal*, 9(1), 309-331. (In Persian).
- Secundo, G., Mele, G., Del Vecchio, P., & Degennaro, G. (2020). Knowledge spillover creation in university-based entrepreneurial ecosystem: The role of the Italian "Contamination Labs". *Knowledge Management Research & Practice*, 1-15. <https://doi.org/10.1080/14778238.2020.1785347>
- Sharifzadeh, M. S., & Abdollahzadeh, G. (2020). Agro-startups ecosystem in Golestan province. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 16(1), 1-22. (In Persian).
- Sharifzadeh, M. S., Abdollahzadeh, G. H., & Sharifi, M. (2021). Analyzing entrepreneurial university ecosystem in agricultural higher education: An application of soft systems methodology. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 17(0), 1-25. (In Persian).
- Sharifzadeh, M. S., Abdollahzadeh, G., & Rajabian Gharib, F. (2024). Cognitive mapping of student entrepreneurship ecosystem in Iranian agricultural higher education: A multidimensional model. *Agricultural Education Administration Research*, 16(68), 22-47. <https://doi.org/10.22092/jaeear.2024.365320.2003>
- Sharifzadeh, M. S., Abdollahzadeh, G., & Najafinejad, A. (2017). Case study of transition to entrepreneurial university: University as a micro ecosystem of microenterprise. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 5(2), 33-69. (In Persian).
- Spigel, B., & Harrison, R. (2018). Towards a process theory of entrepreneurial ecosystems. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 12(1), 151-168. <https://doi.org/10.1002/sej.1268>
- Spigel, B. (2017). The relational organization of entrepreneurial ecosystems. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 41(1), 49-72.
- Suryanto. (2019). Analysis of entrepreneurship ecosystem at university. *Journal of Entrepreneurship Education*, 22(4), 1-10. Retrieved from <https://www.abacademies.org/articles/analysis-of-entrepreneurship-ecosystem-at-university-8506.html>

- Toushmali, G., Alimohammadzadeh, K., Maher, A., Hoseini, S. M., & Bahadori, M. (2020). Entrepreneurship university conceptualization and third generation university pattern design. *Manage Strat Health Syst*, 17(1), 415-436. (In Persian).
- Tripathi, N., S., Pertti, S., Ganesh Boominathan, M., Oivo, & Kari Liukkunen. (2019). Insights into startup ecosystems through exploration of multi-vocal literature. *Information and Software Technology*, 105, 201. <https://doi.org/10.1016/j.infsof.2018.08.005>
- Tula, S. T., Ofodile, O. C., Okoye, C. C., Nifise, A. O. A., & Odeyemi, O. (2024). Entrepreneurial ecosystems in the USA: A comparative review with European models. *International Journal of Management & Entrepreneurship Research*, 6(2), 451-466.
- Vazifeh Dolatabad, R., Meigounpoory, M., & Irajpour, A. (2022). Factors affecting the formation of the technology-based academic entrepreneurship ecosystem (Case study: Technical Faculties of the University of Tehran). *Industrial Management Journal*, 14(3), 391-420. (In Persian).
- Wadee, A. A., & Padayachee, A. (2017). Higher education: Catalysts for the development of an entrepreneurial ecosystem, or are we the weakest link? *Science, Technology and Society*, 22(2), 284-309. <https://doi.org/10.1177/0971721817702290>
- Zarinjooee, M., Nemati, M. A., & Reshadatjoo, H. (2020). The role of university and industry in the ecosystem of innovation in the line with realization of sustainable innovation. *Journal of Innovation and Value Creation*, 8(17), 199-209. (In Persian).
- Zmiyak, S. S., Ugnich, E. A., & Krasnokutskiy, P. A. (2019). Generation and commercialization of knowledge in the innovational ecosystem of regional university in the conditions of information economy establishment in Russia. In E. Popkova & V. Ostrovskaya (Eds.), *Perspectives on the use of new information and communication technology (ICT) in the modern economy